

ДИНАМИКА И СТРУКТУРА РАЗМЕНЕ ПОЉОПРИВРЕДНО-ПРЕХРАМБЕНИХ ПРОИЗВОДА ИЗМЕЂУ СРБИЈЕ И ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У ПЕРИОДУ 2000-2006. ГОДИНЕ

Б. Катић¹, Весна Поповић¹

Апстракт: Сектор пољопривреде има значајно учешће у структури укупне спољнотрговинске размене па остварени резултати у овом сектору могу утицати на побољшање спољнотрговинског биланса и равнотеже укупне националне економије. Близу половине укупног обима размене пољопривредно-прехрамбених производа одвија се са Европском унијом. Са променама у СРЈ, октобра 2000. године, испуњени су услови за коришћење аутономних трговинских мера ЕУ. Размена пољопривредних производа са ЕУ се стално увећава, при чему је раст извоза бржи, уз повећавање суфицита у трговинском билансу.

У раду се анализирају резултати размене пољопривредно-прехрамбених производа у периоду од 2000. до 2006. године на основу којих се могу сагледати усмерења спољнотрговинске и аграрне политике земље у наредном периоду. Очекује се унапређење размене у наредном периоду, нарочито по потписивању Споразума о стабилизацији и придруживању са ЕУ, који би требао да обезбеди очување преференцијалног статуса, уз задржавање постојеће квоте за шећер, постепено повећавање одобрених квота за јунеће месо и вино и захтев да се извозне субвенције на производе који се увозе у Србију из ЕУ укину.

Кључне речи: пољопривреда, спољнотрговинска размена, Европска унија, аутономне трговинске мере, Споразум о стабилизацији и придруживању.

¹ Мр Бранко Катић, истраживач сарадник, др Весна Поповић, научни сарадник, Институт за економику пољопривреде, Београд.

1. Аутономне трговинске мере ЕУ

Европски савет је на заседању од 23-24. марта, 2000. године, донео одлуку да Уговорима о стабилизацији и придруживању са земљама Западног Балкана претходи асиметрична трговинска либерализација. Ове тзв. аутономне, односно изузетне трговинске мере (autonomous or exceptional trade measures), регулисане су *Уредбом Савета, бр. 2007/2000 од 18. септембра 2000. године*¹ и изворно су се односиле на Републику Албанију, Босну и Херцеговину, Хрватску и Косово. Са изузетком производа из неколико позиција Комбиноване номенклатуре², производи из наведених земаља и са подручја Косова, могли су да се извозе на тржиште ЕУ без царинских дажбина, других мера истог ефекта и без квантитативних ограничења. За одређени број производа или група производа утврђене су квоте, до којих се увозна дажбина не плаћа, или се плаћа по нижој стопи, на пример за вино је квота била 545 хиљада хектолитара и царинска стопа нула, а за прерађене или конзервирани сардине квота 250 тона уз царинску стопу 6%. За увоз јунади и јунетине на тржиште ЕУ чије је порекло из ових земаља, била је утврђена годишња квота од 10,9 хиљада тона, распоређена на Хрватску и БиХ, за што је плаћана царина у висини од 20% ad valorem и 20% по основу специфичне царине која је предвиђена у Заједничкој царинској тарифи. Сертификати о пореклу робе морају да прате извоз робе у ЕУ и када се врши извоз у оквиру квоте, као потврда да дотични производ потиче из земље извознице (да је домаћег порекла). Ове сертификате издаје надлежни орган земље извознице.

Суспензијом одредби о трговинским олакшицама у постојећем Уговору о сарадњи БЈР Македоније и ЕУ из 1997. године, и са променама у СРЈ, октобра 2000. године, ове две земље испуниле су услове за коришћењем аутономних трговинских мера ЕУ. У складу с тим, наведена Уредба Савета, бр. 2007/2000 допуњена је и измењена *Уредбом Савета, бр. 2563/2000 од 20. новембра 2000. године*³.

¹ Council Regulation (EC) No 2007/2000 of 18 September 2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and Association process, OJ L 240, 23. 9. 2000.

² 0102 – живе животиње – говеда; 0201 - месо говеђе, свеже или расхлађено; 0202 - месо говеђе смрзнуто и 1604 - припремљена или конзервисана риба, кавијар и замена кавијара произведеног од рибљих јаја.

³ Council Regulation (EC) No 2563/2000 of 20 November 2000 amending Regulation (EC) No 2007/2000 by extending to the Former Yugoslav Republic of Macedonia and the Federal Republic of Yugoslavia the exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and association process and amending Regulation (EC) No 2820/98, OJ L 295, 23. 11. 2000.

Када су у питању **производи рибарства и вино** - укупна тарифна квота за Албанију, Босну и Херцеговину, Хрватску, БЈР Македонију и СР Југославију, укључујући Косово износила је за: пастрмку, 150 тона, царинске стопа 0%; шарана 350 тона, 0%; морску деверуку 150 тона, 0%; морског гргеча 650 тона, 0%; прерађене или конзервиране сардине 250 тона, 6%; прерађене или конзервиране инђуне 1000 тона, 12,5%; вино од свежег грожђа, алкохолног садржаја до 15% вол., осим пенушаваг вина, 545000 hl, 0%. Закључивањем Споразума о стабилизацији и придруживању између ЕУ и БЈР Македоније и Републике Хрватске, 2001. године, ове две земље су, *Уредбом Комисије, бр. 2487/2001, од 18. децембра 2001. године*¹ брисане са листе земаља корисница, (односно, кад је реч о вину, брисана је Словенија, док су Хрватска и БЈР Македонија усмерене на индивидуалне квоте Додатних протокола) а укупне тарифне квоте прилагођене су на следећи начин: за Албанију, Босну и Херцеговину, БЈР Македонију и СР Југославију, укључујући Косово (пастрмка, 120 тона, царинске стопа 0%; шаран, 140 тона, 0%); за Албанију, Босну и Херцеговину и СР Југославију, укључујући Косово (морска деверука, 115 тона, 0%; морски гргеч, 100 тона, 0%; прерађене или конзервиране сардине, 70 тона, 6%; прерађени или конзервирани инђуни, 960 тона, 12,5%; за Албанију, Босну и Херцеговину, Хрватску, БЈР Македонију и СР Југославију, укључујући Косово (вино од свежег грожђа, алкохолног садржаја до 15% вол., осим пенушаваг вина, 152000 hl², 0%).

СРЈ је одобрена квота за преференцијални увоз (20% ад валорем и 20% специфичне царине) **јунади и јунећег меса** у износу од 9975 тона, у оквиру укупне квоте од 22525 (Хрватска 9400, БиХ 1500, БЈР Македонију 1650 и СР Југославија, укључујући Косово 9975). Тај износ је задржан и после корекције укупне квоте са 22525 на 11475 тона (Босна и Херцеговина 1500 тона и СР Југославија, укључујући Косово, 9975 тона тежине трупова), по закључењу Споразума о стабилизацији и придруживању Републике Хрватске и БЈР Македоније са ЕУ. Примена аутономних трговинских преференцијала 2005. године је продужена до 2010. године³ а до сада није било могућности за испуњавање одобрене квоте због недовољне производње и непоседовања

¹ Commission Regulation (EC) No 2487/2001 of 18 December 2001 amending Council Regulation (EC) No 2007/2000 as regards trade relations with Bosnia and Herzegovina, the Republic of Croatia, the former Yugoslav Republic of Macedonia, and the Republic of Slovenia, OJ L 335, 19. 12. 2001.

² Приступ овој укупној тарифној квоти од стране Хрватске и БЈР Македоније условљен је претходним исцрпљивањем индивидуалних тарифних квота у оквиру Додатних протокола о вину које ове земље имају са ЕУ.

³ Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EC) No 2007/2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilization and Association process, COM (2005) 417 final, Brussels, 12.9.2005.

сертификата о поштовању ветеринарско-санитарних стандарда у кланицама. Током 2006. године интензивирана је активност на повећању броја кланица са тзв. извозним бројем за пласман јунећег меса, модернизацијом и увођењем потребних система здравствене безбедности и квалитета, и почетком августа 2007. године њихов број је повећан са дотадашње две на пет¹. Ма колико тај број био скроман, имајући у виду да је почетком 90-тих година на територији Србије извозних кланица било 25, већ почетком 2006. године забележено је повећање броја телади и јунади за 32 хиљаде грла у односу на претходну годину. Притом, не треба заборавити да је за обрт у циклусу говедарске производње потребно најмање 6 година, те да је, према проценама стручњака, за попуну извозне ЕУ квоте потребно барем сто хиљада расних јунади у тову². То је и разлог због кога је приликом издавања извозних дозвола ЕУ смањила одобрену годишњу извозну квоту за 2007. годину са 9975 на 7500 тона³.

Преференцијални увоз *шећера* у Унију, према Уредби, бр. 2007/2000, после неколико година довео је до повећања производње у неодрживом обиму у земљама корисницама наведених преференцијала, те се 2005. године приступило модификовању увозног режима за шећер Уредбом Савета, бр. 374/2005, од 28. фебруара 2005. године⁴. Чланом 4.4. увоз производа од шећера на позицијама 1701 и 1702 Комбиноване номенклатуре, пореклом из Албаније, Босне и Херцеговине и Србије и Црне Горе, укључујући Косово, одвијаће се унутар годишњих бесцаринских квота у следећим износима: 1000 тона (нето тежине) пореклом из Албаније; 12000 тона (нето тежине) пореклом из Босне и Херцеговине; 180000 тона (нето тежине) пореклом из Србије и Црне горе, укључујући Косово.

Како је већ наглашено, рок примене аутономних трговинских преференцијала, предвиђених Уредбом 2007/2000, истиче 31. 12. 2005. године. Како до тог рока, и поред објективног напретка у економским реформама, процес стабилизације и придруживања није окончан потписаним споразумима у свим земљама корисницама, то је, у циљу даље неопходне подршке том процесу, било потребно продужити овај рок и на наредни период - од 01. 01.2006. до 31.12.2010. године. Ова одредба садржана је у Предлогу Уредбе

¹ www.b92.net/srbija2020/vesti/srbija.php?yyyy=2007&mm=07&dd=24&nav_id=256590, 24.07.2007.

² Nikolić Marija, Vesna Popović. "Associations in Beef Production". In D. Tomić, M. Švarlić. Development of agriculture and rural development in Central and Eastern Europe, 100th EAAE Seminar, 21st – 23rd June 2007, Novi Sad, Serbia. Proceedings, p. 81.

³ <http://news.serbianunity.net/2007/07/25/3249/>

⁴ Council Regulation (EC) No 374/2005 of 28 February 2005 amending Regulation (EC) No 2007/2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's stabilisation and association process, OJ L 59, 05. 03. 2005.

Савету упућеном од стране Европске комисије 12.09. 2005. године.¹ Исти Предлог садржи и одредбу о усклађивању, односно промени имена/статуса СР Југославије у Србију, Црну Гору и Косово као засебним царинским територијама, у складу са променама националног Устава.

Аутономне трговинске мере, имају несумњив значај за повећање извоза из земаља којиме су одобрене. Од сваке земље, па и Србије, зависи у којој мери ће те повластице искористити. У питању су обим робе која се може пласирати на овом тржишту, ниво конкурентности, испуњавање веома захтевних стандарда, и други фактори, од којих зависи ниво робне размене, посебно пољопривредно - прехранбених производа са земљама ЕУ.

2. Биланс размене пољопривредно-прехранбених производа Србије са ЕУ

Размена пољопривредних производа² између Србије и ЕУ-25 у периоду 2000. до 2006. у сталном је порасту. Укупна размена (извоз и увоз) у том периоду повећана је са 246,8 милиона долара у 2000. години на 943,9 милиона долара у 2006. години или за 3,8 пута. Учешће размене на овом тржишту у укупној размени пољопривредних производа Србије кретало се у интервалу од 42,4% 2000. до 51,2% 2003. године.

Размена пољопривредних производа са ЕУ је имала различиту динамику раста у посматраном периоду: у 2001. години повећана је за 59%, у 2002. за 41%, у 2003. за 14,5%, у 2004. за 28%, у 2005. за 4,3% и у 2006. за 11,6%. Са изузетком 2001. године, када је остварен дефицит у износу од 13,3 милиона долара, у осталим годинама овог периода **Србија је остваривала суфицит у тој размени**. Суфицит је у 2006. години достигао 216,6 милиона долара и био је за 5,7 пута већи од износа суфицита оствареног у 2000. години.

Извоз пољопривредних производа из Србије у ЕУ-25, у периоду 2000-2006. године је учетворостручен, са 142,4 на 580,3 милиона долара (4,1 пута). Вредност извоза била је у сталном порасту. Раст је био најизразитији у 2002. години (62,8%), а најнижи у 2003. години, када је износио свега 5,9%.

Истовремено, и увоз ових производа, у истом периоду, повећан је за 3,5 пута, са 104,4 на 363,6 милиона долара. Вредности увоза, са изузетком

¹ Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EC) No 2007/2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and Association process, COM(2005) 417 final, Brussels, 12.9.2005.

² Сектори: 0, 1, 2 (21, 22, 29) и 4 (41,42,43) СМТК – Стандардне међународне трговинске класификације.

2005. године, биле су у сталном порасту. У 2005. вредност увоза била је мања за 8,4%, него у претходној години, док је у осталим годинама била у порасту, у распону од 94,3% у 2001. (када је забележен и дефицит у овој размени) до 3,7% у 2006. години (табела 1):

Табела 1. Размена пољопривредних производа Србије и ЕУ, 2000-2006.

(000 долара)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Извоз	142379	189607	308561	326918	427733	495389	580258
Индекс	-	133,1	162,8	105,9	130,8	115,8	117,1
Увоз	104448	202870	244995	306714	383000	350652	363620
Индекс	-	194,3	120,7	125,2	124,8	91,6	103,7
Салдо	37931	-13263	63566	20204	44733	144737	216638
Индекс	-	-	-	31,8	221,4	323,6	149,7
Укупна размена са ЕУ (извоз+увоз)	246827	392477	553556	633632	810733	846041	943878
Индекс	-	159,0	141,0	114,5	128,0	104,3	111,6
Укупна размена пољопривредних производа	582314	769762	1082829	1238133	1655770	1697300	2171209
Учешће размене пољ. производа са ЕУ у укупној размени пољ. производа	42,4	51,0	51,1	51,2	49,0	49,8	43,5

Извор података: Републички завод за статистику, и прорачун аутора.

2.1. Кретање извоза по секторима СМТК

Из доступних података о кретању извоза **из Србије у ЕУ** по секторима СМТК у посматраном периоду, може се констатовати (табела 2):

Табела 2. Извоз пољопривредних производа Србије у ЕУ-25, 2000 - 2006.
(000 долара)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
0 Храна и живе животиње	128552	173205	292749	301929	392205	465672	555490
00 Живе животиње	3278	5587	3714	3131	1702	1828	269
01 Месо и прераде од меса	1111	852	280	3463	4907	7091	9974
02 Млечни производи и јаја	433	229	258	615	39	4	17
03 Рибе и прерађевине	90	53	130	152	57	55	84
04 Житарице и производи	8015	2653	28897	10593	19709	74205	138817
05 Поврће и воће	101351	117301	157331	190524	183999	194783	227281
06 Шећер, производи од шећера и мед	846	38927	91629	75912	159102	166689	156123
07 Кафа, чај, какао и зачини	3314	2351	2541	3552	6353	9307	8637
08 Сточна храна (осим жита у зрну)	6342	2672	4689	8898	10250	5981	6169
09 Разни производи за исхрану	3771	2580	3279	5090	6086	5729	8119
1 Пића и дуван	1412	1521	1729	6060	7461	5152	7005
11 Пића	1209	1052	1366	2017	3977	3769	3151
12 Дуван и производи од дувана	203	469	362	4043	3484	1383	3854
2 Сирове материје осим горива	6027	8776	10405	14393	11116	9655	11563
21 Коже сирове и крзна нечињена	1919	4237	3370	5196	1562	444	1430

Наставак табеле 2.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
22 Уљано семење и плодови	641	536	2125	3112	2856	3849	4923
29 Животињске и биљне сирове материје	3467	4003	4910	6085	6698	5362	5210
4 Животињска и биљна уља и масти	6389	6105	3679	4535	16951	14910	6200
41 Животињска уља и масти	34	12	-	-	125	258	161
42 Чврсте биљне масти и уља	5260	4868	2239	2933	14782	12983	4312
43 Прерађена животињска и биљна уља и масти	1094	1224	1440	1602	2044	1669	1727

Извор: Републички завод за статистику.

Оствариван је стални раст **извоза** производа из сектора **(0) Храна и живе животиње**: са 128,6 милиона долара у 2002. на 555,5 милиона долара у 2006. или за 4,3 пута. У оквиру овог сектора, група производа **(05) Поврће и воће** константно заузима високу позицију у извозу, с тим што је у 2004. остварена мања вредност него у претходној години. Вредности извоза ових производа у посматраном периоду кретале су се у распону од 101,4 милиона долара у 2000. до 227,3 милиона долара у 2006. години. Група производа **(04) Житарице и производи од житарица** заузимају значајно место у извозу Србије, али уз знатне осцилације, условљене осцилацијама у производњи и могућношћу пласмана. Вредност извоза ове групе производа се креће у интервалу од 2,7 милиона долара у 2001. до 138,8 милиона долара у 2006. години. Такође, значајну позицију у извозу имају производи групе **(06) Шећер, производи од шећера и мед**. Извоз ових производа у 2000. износио је свега 846 хиљада долара, а 2005. достигао је 166,7 милиона долара. У 2006. извоз ових производа био је за око 10 милиона долара мањи него у претходној години. Извоз производа из групе **(01) Месо и производи од меса** порастао је са 1,1 милион долара у 2000. на око 10 милиона долара у 2006. години. Вредности извоза ових производа у 2001. и 2002. години биле су испод 1 милион долара. После 2002. године њихов извоз је у сталном порасту. Извоз производа из групе **(07) Кафа,**

чај, какао и зачини, са изузетком 2002. године, у сталном је порасту до 2006. године, са 3,3 милиона долара у 2000. на 9,3 милиона долара у 2005. години. У 2006. износио је 8,6 милиона долара. Производи из групе **(08) Сточна храна** извожени су у вредности од 2,7 у 2001. до 10,3 милиона долара у 2004. години. У 2006. години је настављен раст извоза ових производа. Извоз производа из групе **(09) Разни производи за исхрану** имао је различиту динамику. Кретао се у распону од 2,6 у 2001. до 8,1 милиона долара у 2006. години. Производи из групе **(00) Живе животиње**, имали су пораст вредности у извозу у 2001. години, када су и достигли највишу вредност од 5,6 милиона долара, затим снижавање те вредности наредне три године, да би у 2005. дошло до мањег пораста (на 1,8 милиона долара) и изузетно високог смањења, на свега 269 хиљада долара у 2006. години. Извоз производа из групе **(02) Млечни производи и јаја** готово је занемарљив. Његова највиша вредност у овом периоду била је у 2000. години и износила је свега 433 хиљаде долара, да би у 2005. опала за преко сто пута - на 4 хиљаде долара. У 2006. је повећана на 17 хиљада долара. Исти је случај и са извозом производа из групе **(03) Рибe и прерађевине**, где су вредности извоза изузетно ниске. Кретале су се у распону од 53 хиљаде долара у 2001. до 152 хиљаде долара у 2003. години. **Производи из овог сектора у укупном извозу пољопривредних производа учествовали су у 2000. са 90,3%, а у 2006. са 95,7%. У размени производа из овог сектора Србија је остварила суфицит у 2000. години у износу од 56,2 милиона долара, а у 2006. од 301 милион долара.**

Производи из сектора **(1) Пића и дуван** у извозу су имали стални раст, осим у 2005. години, када је вредност тог извоза била мања него у 2004. години. Извоз производа из овог сектора кретао се у распону од 1,4 милиона долара у 2000. до 7 милиона долара у 2006. години. У оквиру овог сектора, производи из групе **(11) Пића** су извожени у вредности од 1,1 милион долара у 2002. до 4 милиона долара у 2004. години. После 2004. године настављено је опадање извоза пића у ЕУ. Велике су осцилације и код извоза производа из групе **(12) Дуван и производи од дувана**. Вредности тог извоза кретале су се у распону од 203 хиљаде долара у 2000. до 4 милиона долара у 2003. години. Наредне две године вредност извоза је смањивана, да би у 2006. дошло до пораста на 3,9 милиона долара. **Производи из овог сектрора у укупном извозу пољопривредних производа учествовали су у 2000. са 1%, а у 2006. са 1,2%. У размени производа из овог сектора оствариван је дефицит који је у 2000. износио 16,8 милиона долара, а у 2006. години чак 52,4 милиона долара.**

Производи из сектора **(2) Сирове материје осим горива** по висини вредности извоза заузимају друго место (иза сектора (0) Храна и живе животиње), али са знатно нижим вредностима. Извоз производа из овог сектора кретао се у интервалу од 6 милиона долара у 2000. до 14,4 милиона долара у

2003. години. Наредне две године извоз се смањивао, да би у 2006. дошло до извесног раста (на 11,6 милиона долара). Притом се извоз производа из групе **(21) Коже сирове и крзна нечињена** кретао у распону од 444 хиљаде долара у 2005. до 5,2 милиона долара у 2003. години. У наредне две године, та вредност је смањивана. У 2006. извоз је био већи него у претходној години. Извоз производа из групе **(22) Уљано семење и плодови** повећан је у периоду 2000-2003. године, са 641 хиљаде долара на 3,1 милион долара. У 2004. години вредност извоза је опала, али је у наредне две године, опет била у порасту. У 2006. достигла је и највишу вредност у посматраном периоду од 4,9 милиона долара. Производи из групе **(29) Животињске и биљне сирове материје** били су назаступљенији у извозу у оквиру овог сектора. Њихов извоз је са 3,5 милиона долара у 2000. повећан на 5,2 милиона долара у 2006. години. Ипак, вредност извоза ових производа у 2006. години била је мања него у претходне три године. **Производи из овог сектора у укупном извозу пољопривредних производа учествовали су у 2000. са 4,2%, а у 2006. години са 2%. Разменом производа из овог сектора, Србија остварује дефицит, који је у 2000. износио 2,7 милиона долара, а у 2006. 18,7 милиона долара.**

Извоз производа из сектора **(4) Животињска и биљна уља и масти** био је у 2006. мањи него у 2000. години (6,2 према 6,4 милиона долара). Од тих износа био је нижи у периоду 2001-2003. године, а онда је у наредне две године повећан на 17, односно 14,9 милиона долара. У оквиру овог сектора производи из групе **(41) Животињска уља и масти**, имали су готово занемарљиве вредности извоза – пар десетина хиљада до пар стотина хиљада долара. У 2006. години извезено је ових производа у вредности од свега 161 хиљаду долара. Из групе **(42) Чврсте биљне масти и уља** производи су извожени у вредностима које су се кретале од 2,2 милиона долара у 2002. години до 14,8 милиона доалара у 2004. години. Вредност њиховог извоза у 2006. години износила је 4,3 милиона долара. За разлику од производа из претходне групе, производи из групе **(43) Прерађена животињска и биљна уља и масти** имали су ниже вредности у извозу. Тај извоз се кретао у интервалу од 1,1 у 2000. до 2 милиона долара у 2004. години. У 2006. години износио је 1,7 милиона долара. **Производи из овог сектора у укупном извозу пољопривредних производа учествовали су у 2000. години са 4,5%, а у 2006. са свега 1,1%. У овом делу размене, 2000. је остварен суфицит од 1,3 милиона долара, а у 2006. години дефицит од 13,2 милиона долара.**

2.2. Кретање увоза по секторима СМТК

Подаци о кретању увоза у периоду 2000-2006. године, намећу следећа запажања (табела 3):

Табела 3. Увоз пољопривредних производа из ЕУ-25 у Србију, 2000–2006.
(000 долара)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
0 Храна и живе животиње	72382	150782	168869	216783	267179	255719	254573
00 Живе животиње	1995	2146	3221	3811	3648	8240	5572
01 Месо и прераде од меса	2355	5279	10238	9609	14145	12723	12299
02 Млечни производи и јаја	5708	5809	9256	10112	13278	7434	6590
03 Рибе и прерађевине	4149	6367	8637	9699	13827	13428	14533
04 Житарице и производи	3121	29417	9283	12185	25484	19438	22506
05 Поврће и воће	21960	30650	33575	43534	54644	47141	54991
06 Шећер, производи од шећера и мед	4400	25192	19571	32889	16984	26956	19462
07 Кафа, чај, какао и зачини	7123	13858	21552	26568	36786	36033	38014
08 Сточна храна (осим жита у зрну)	2577	7108	16750	16000	14657	14200	18574
09 Разни производи за исхрану	18995	24956	36786	52374	73724	70126	62033
1 Пића и дуван	18233	36411	51252	56388	72930	50616	59377
11 Пића	7202	11426	19591	25262	21866	16411	20436
12 Дуван и производи од дувана	11032	24985	31661	31127	51064	34205	38914
2 Сирове материје осим горива	8770	10118	13261	22174	29862	28401	30233
21 Коже сирове и крзна нечињена	303	200	516	1328	1422	1378	1060

Наставак табеле 3.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
22 Уљано семење и плодови	1251	1366	657	1344	1260	2443	2534
29 Животињске и биљне сирове материје	7216	8551	12088	19502	27181	24580	26693
4 Животињска и биљна уља и масти	5062	5559	11613	11368	13030	15916	19437
41 Животињска уља и масти	1254	1444	2923	1621	617	1063	837
42 Чврсте биљне масти и уља	2147	1604	5037	6459	7501	9503	13305
43 Прерађена животињска и биљна уља и масти	1662	2512	3654	3288	4912	5350	5294

Извор података: Републички завод за статистику

Производи из сектора **(0) Храна и живе животиње** имали су раст увоза, закључно са 2004. годином, а у наредне две године се та вредност смањује. У посматраном периоду, вредност увоза производа из овог сектора кретала се у распону од 72,4 милиона долара у 2002. години, до 267,2 милиона долара у 2004. години. У наредне две године вредност увоза је била нижа за 11 до 12 милиона долара, него у 2004. години. Група производа **(05) Поврће и воће** и у увозу има значајно место, са тенденцијом раста вредности увоза, изузев у 2005. години. Вредности су се кретале у интервалу од 22 милиона долара у 2000. до 55 милиона долара у 2006. години. У 2005. години увоз производа ове групе био је за око 8 милиона долара мањи него у претходној години. Увоз производа из групе **(09) Разни производи за исхрану** такође је имао стални раст до 2005, када долази до смањења у тој и 2006. години. Вредности увоза ових производа кретале су се у интервалу од 19 милиона долара у 2000. до 73,7 милиона долара у 2004. години. Знатан увоз је и производа из групе **(07) Кафа, чај, какао и зачини**. Увоз ових производа повећавао се у периоду 2000-2005. године. У 2005. години дошло је до извесног успорења, па у 2006. до поновног раста. Увоз производа из ове групе кретао се од 7,1 милион долара у 2000. до 38 милиона долара у 2006. години. Производи из групе **(06) Шећер, производи од шећера и мед** увожени су у вредностима које су се кретале од 4,4 милиона долара у 2000. до 33 милиона долара у 2003. години. Увоз ових производа је у 2006. години

износио 19,5 милиона долара. Производа из групе **(08) Сточна храна** у 2000. години је увезено за 2,6 милиона долара, а у 2006. за 18,6 милиона долара. То су и биле вредности између којих се одвијао увоз ових производа у посматраним годинама. Запажене вредности увоза имају и производи из групе **(03) Рибе и прерађевине**, чији се увоз кретао у интервалу од 4,1 милион долара у 2000. до 14,5 милиона долара у 2006. години, и групе **(02) Месо и прераде од меса**, чији се увоз одвијао у вредностима од 2,4 милиона долара у 2000. до 12,3 милиона долара у 2006. години. У претходне две године вредности њиховог увоза биле су веће него у 2006. години. Производи из осталих група у овом сектору: **(00) Живе животиње** и **(02) Млечни производи и јаја** били су у увозу мање заступљени од наведених. **Производи из овог сектора у укупном увозу пољопривредних производа учествовали су у 2000. са 69,4%, а у 2006. години са 70%. Како је већ наведено, у њиховој размени Србија остварује суфицит.**

Увоз производа у оквиру сектора **(1) Пића и дуван** био је у порасту до 2005. године, у којој је вредност била за око 23 милиона долара мања него у 2004. години. У 2004. години је остварена највећа вредност увоза тих производа (73 милиона долара) у посматраном периоду. Најнижа вредност њиховог увоза забележена је 2000. године и износила је 18,2 милиона долара. У 2006. години увоз је износио 59,4 милиона долара. Иако знатне, вредности увоза производа из групе **(11) Пића** - у распону од 7,2 у 2000. до 25,3 милиона долара у 2003. години, биле су ниже, него производа из групе **(12) Дуван и производи од дувана**, које су се кретале у интервалу од 11 милиона долара у 2000. до 51,1 милиона долара у 2004. години. У 2006. години увезено је ових производа за 39 милиона долара. **Производи из овог сектора у укупном увозу пољопривредних производа учествовали су у 2000. са 17,4%, а у 2006. години са 16,3%. У размени тих производа Србија има стални дефицит.**

Увоз производа из сектора **(2) Сирове материје осим горива** био је у сталном порасту до 2005. у којој је био мањи него у претходној години. У наредној 2006. години поново је дошло до раста – на 30,2 милиона долара. То је и била горња граница увоза производа из овог сектора у посматраним годинама. Доња граница је износила 8,8 милиона долара и забележена је у 2000. години. У оквиру овог сектора увоз производа из групе **(29) Животињске и биљне сирове материје** био је заступљенији од производа из друге две групе овог сектора. Вредности увоза производа из те групе кретале су се између 7,2 милиона долара у 2000. и 27,2 милиона долара у 2004. години. Успостављена је тенденција сталног раста њиховог увоза до 2005., у којој је тај увоз био мањи него у 2004. години. У 2006. години износио је 26,6 милиона долара. У остале две групе овог сектора: **(21) Коже сирове и крзна нечињена**, односно **(22) Уљано семење и плодови**, вредности увоза су биле знатно ниже:

од 200 хиљада до 2,5 милиона долара. **Производи из овог сектора у укупном увозу пољопривредних производа учествовали су у 2000. са 8,4%, а у 2006. години са 8,3%. У размени ових производа Србија, такође, има стални дефицит.**

Из сектора **(4) Животињска и биљна уља и масти** увоз производа био је у сталном порасту са изузетком 2003. године, када је био за 2% мањи, него у претходној години. Иначе, увоз тих производа се кретао од 5 милиона долара у 2000. до 19,4 милиона долара у 2006. години. У оквиру овог сектора, производи из групе **(42) Черсте биљне масти и уља** били су у увозу заступљенији од производа из друге две групе. Њихов увоз се кретао између 2,1 милион долара у 2000. до 13,3 милиона долара у 2006. години. Само је у 2001. увоз ових производа био мањи него у претходној години. У осталим годинама, био је у сталном порасту. Увоз производа из групе **(41) Животињска уља и масти** кретао се у интервалу од 617 хиљада долара у 2004., до 2,9 милиона долара у 2002. години. У 2006. години износио је свега 837 хиљада долара. Нешто већи обим увоза остварен је у групи производа **(43) Прерађена животињска и биљна уља и масти**, у вредностима које су се кретале између 1,7 милиона долара у 2000. до 5,3 милиона долара у 2005. години. У 2006. увоз је био мањи за око 1%, него у претходној години. **Производи из овог сектора у укупном увозу пољопривредних производа учествовали су у 2000. са 4,8%, а у 2006. са 5,4%. За разлику од претходна три сектора у којима се у размени остварује или суфицит (сектор 0), или дефицит (сектори 1 и 2), у размени производа овог сектора, у три од седам посматраних година (2000, 2001. и 2004. години) остварен је суфицит, а у преосталим годинама дефицит.**

3. Размена пољопривредних производа са ЕУ и Споразум о стабилизацији и придруживању

Нема сумње, да порасту извоза у ЕУ, који по производима и годинама има извесних осцилација, доприноси преференцијални статус који је и Србији одобрила ЕУ. Такође, расту извоза доприноси и постепени раст производње, квалитета производа и благо побољшање конкурентности у тој размени.

Извесно ограничење значајнијем извозу на тржиште ЕУ представљају веома захтевни стандарди, које она поставља пред пољопривредно-прехранбене производе. То се најбоље уочава на занемарљиво малим количинама извоза млечних производа на то тржиште. У ствари, од укупно 42,4 милиона долара извоза тих производа из Србије у 2006. години, у ЕУ-25 извезено их је за свега 17 хиљада долара. Истовремено, од укупно 11,6

милиона долара, за колико је у Србију увезено ових производа, из ЕУ-25 их је увезено за 6,6 милиона долара или 57%.

У вези приступа пољопривредних производа из Србије тржишту ЕУ, реално би било очекивати да, од стране ЕУ, буде примењен приступ као и при закључивању Споразума са Хрватском. Наиме, ЕУ је укинула царине и друге мере једнаког дејства за производе пореклом из Хрватске који се увозе на тржиште ЕУ. Изузетак су производи из тарифних бројева 0102, 0201, 0202 и 2204 Комбиноване номенклатуре; за производе из глава 7. и 8. Комбиноване номенклатуре за које Заједничка царинска тарифа предвиђа примену *ad valorem* царинских стопа и специфичних царина, укида се само део дажбине *ad valorem*. Такође, за увоз младе говедине (*baby-beef*) из Хрватске у Заједницу, Заједница одређује 20% *ad valorem* царинску стопу и 20% посебне дажбине према Заједничкој царинској тарифи ЕУ, а у оквиру годишње царинске квоте од 9,4 хиљаде тона нето тежине трупова и полутки¹.

Приликом потписивања Споразума о стабилизацији и придруживању треба настојати да се преференцијални статус одржи, уз задржавање постојеће квоте за шећер, постепено повећавање постојећих квота за јунеће месо и вино и захтев да се извозне субвенције на производе који се увозе у Србију из ЕУ укину².

Што се пак стандарда тиче, може се очекивати да они буду још строжији, па и произвођачима у Србији предстоји да их поштују, зарад перспективе сопственог извоза и опстанка на тржишту, како иностраном, тако и домаћем.

Закључак

Из наведене анализе података о кретањима извоза пољопривредних производа из Србије у ЕУ-25, и њиховог увоза из ЕУ-25 у Србију, може се закључити, да се успоставља тенденција раста извоза ових производа, а да се у последње две године успорава њихов увоз. То је свакако повољна околност за трговински и платни биланс Србије. Са изузетком 2001. године, у свим посматраним годинама Србија је имала суфицит у размени, а у последње три године, он је у значајном порасту.

¹ Привремени споразум о трговинским и с њима повезаним питањима између Републике Хрватске и Еуропске заједнице. Народне новине–Међународни уговори, бр. 15/01, стр. 8.

² Поповић Весна, Катић Б. (2007). *Увозна заштита и подршка извозу пољопривреде Србије у процесу приступања СТО и ЕУ*, Институт за економику пољопривреде, Београд, стр. 177.

Највећи значај за извоз имају производи из групе поврће и воће, затим шећер, производи од шећера и мед и наравно житарице. Охрабрује чињеница да се повећава и извоз меса и производа од меса. Веома су ниске вредности извоза пића, где свакако постоји простор за значајније резултате. Слично је и са дуваном и производима од дувана. На овим позицијама у размени, Србија остварује висок дефицит, који се увећава. Стање би, уз адекватну аграрну политику, могло да се побољша у скорој будућности.

Реализацијом Стратегије развоја пољопривреде Србије, докумената донетих на основу ње, закона и других прописа, даљим напредовањем започетих реформи и конкретним мерама подстицаја у области аграра, у прелазном периоду од закључивања Споразума о стабилизацији и придруживању, па до испуњавања услова за укључивање у ЕУ, повећаваће се ефикасност и конкурентност наших произвођача. Пољопривреда Србије треба да постане саставни део интегрисане пољопривреде Европске Уније.

Литература

1. Council Regulation (EC) No 2007/2000 of 18 September 2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and Association process, OJ L 240, 23. 9. 2000.
2. Council Regulation (EC) No 2563/2000 of 20 November 2000 amending Regulation (EC) No 2007/2000 by extending to the Former Yugoslav Republic of Macedonia and the Federal Republic of Yugoslavia the exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilization and association process and amending Regulation (EC) No 2820/98, OJ L 295, 23. 11. 2000.
3. Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EC) No 2007/2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilization and Association process, COM(2005) 417 final, Brussels, 12.9.2005.
4. Commission Regulation (EC) No 2487/2001 of 18 December 2001 amending Council Regulation (EC) No 2007/2000 as regards trade relations with Bosnia and Herzegovina, the Republic of Croatia, the former Yugoslav Republic of Macedonia, and the Republic of Slovenia, OJ L 335, 19. 12. 2001.
5. Council Regulation (EC) No 374/2005 of 28 February 2005 amending Regulation (EC) No 2007/2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's stabilisation and association process, OJ L 59, 05. 03. 2005.

6. Nikolić Marija, Vesna Popović. " Associations in Beef Production". In D. Tomić, M. Ševarlić. *Development of agriculture and rural development in Central and Eastern Europe*, 100th EAAE Seminar, 21st – 23rd June 2007, Novi Sad, Serbia. Proceedings.
7. Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EC) No 2007/2000 introducing exceptional trade measures for countries and territories participating in or linked to the European Union's Stabilisation and Association process, COM(2005) 417 final, Brussels, 12.9.2005.
8. Поповић Весна, Катић Б. (2007): *Увозна заштита и подршка извозу пољопривреде Србије у процесу приступања СТО и ЕУ*, Институт за економику пољопривреде, Београд.
9. Привремени споразум о трговинским и с њима повезаним питањима између Републике Хрватске и Еуропске заједнице. Народне новине–Међународни уговори, бр. 15/01.
10. РЗС. 2007. Статистика спољне трговине. Републички завод за статистику, Београд, Интерна документација;
11. http://www.b92.net/srbija2020/vesti/srbija.php?yyyy=2007&mm=07&dd=24&nav_id=256590
12. <http://news.serbianunity.net/2007/07/25/3249/>

Примљено: 22.06.2007.

Одобрено: 26.09.2007.

UDC: 339.166.82:(497.11)+EU

**DYNAMICS AND STRUCTURE OF AGRICULTURAL AND FOOD
PRODUCTS EXCHANGE BETWEEN SERBIA AND EUROPEAN UNION
IN PERIOD 2000-2006.**

Branko Katić, MSc, Vesna Popović, Ph.D.
Institute of Agricultural Economics, Belgrade

Abstract

Agricultural sector have significant share in total foreign exchange, so, the results realized in this sector might have influence on total foreign trade balance enhancement and on balance of total national economy. Nearly half of total volume of agricultural and food products exchange is realizing with EU countries. With democratic changes in FRY, necessary prerequisites for using EU autonomous trade measures have been fulfilled. The exchange of agricultural products with EU is enhancing continuously, while export rise is faster, followed by trade balance sufficient increment.

In the paper have been analysed the results of agricultural and food products exchange in period 2000-2006. Derived data might be a base for a perception of foreign trade and agricultural policy tendencies in the future. Exchange improvement in the coming period might be expected, especially after Stabilization and Association Agreement ratification. SAA should ensure the persistence of preferential status, with retaining the existing sugar tariff quota, gradually increasing the beef and wine tariff quotas and with the request for cutting the EU export subsidies for the products exported to Serbia.

Key words: agriculture, foreign exchange, European Union, autonomous trade measures, Stabilization and Association Agreement.

Author's address:

Mr Branko Katić
Institut za ekonomiku poljoprivrede
Beograd, Volgina 15
Tel. 011/ 2972-847
E-mail: branko_k@mail.iep.bg.ac.yu